

KRUK (122) *sb m*

kruk (121), **krok** (1); kruk : krok *HistHel* (1:1).

krok z tekstu nie oznaczającego ó.

sg *N* kruk (56). ◇ *G* kruka (8). ◇ *D* krukowi (8). ◇ *A* kruka (13). ◇ *I* kruki(e)m (2). ◇ *L* kuku (1). ◇ *V* kuku (1). ◇ *pl N* krucy (24), krukowie (2); -owie *Mącz*; -y : -owie *Phil* (1:1). ◇ *D* kruk(o)m (3). ◇ *A* kruki (4).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

1. zool. *Corvus corax L.* ptak z rodziny krukowatych (*Corvidae*), o upierzeniu czarnym z metalicznym połyskiem; *corvus Murm, Mymer*¹, *Mącz, Calep, Cn; corax Mącz, Cn; satyria avis Mącz; ales satyria Cn* (110) : Miedzy wielkimi fkałami/ Mielzkaiąc krucy z łowami: Poczęli miedzy łobą wásń *BierEz* P4v, H2v [3 r.], K3 [4 r.], K3v, M4, P4v [3 r.], Q [3 r.]; *Murm* 85; *Mymer*¹ 25; *GlabGad* E6; *RejPs* 216v; kruk yako nyektorzy ptálfnicy powiádáyá/ bárzo ná dzięcyoły waży. *GliczKsiqż* F3, F3; *Leop Gen* 8 arg, *Gen* 8/6, *Iob* 38/41, *Is* 34/11; *RejZwierz* 116; Y [Noe] wypuścił Kruká [*corvum*]/ kthory wyfzedłzy záfie fię wrocił/ aż wody ofchły ná ziemi. (*marg*) Bo rozumiał iż kruk czuiąc trupow fmod/ miał dáley lećiec/ by fię byłá gdzie ziemiá fucha vkazála. (–) *BibRadz Gen* 8/7; *OrzRozm* H2; Apollo miał miłofnicę Koronidę/ do ktorey gdy fie ieden młodzyeniec ponęcił/ Kruk ktory ná ten czás był biały/ powiedział to Apollinowi *BielKron* 22, 4v, 22, 23, 24, 36v, 84 [2 r.], 119v [2 r.]; *Mącz* 65b [2 r.], 66c, 199a, 339a, 369d; *SienLek* 245v, X2v; nie Orzełci to był ále Kruk/ kthory gdzie przyleciał tám fzárpnął/ á nigdzie mieyfcá niezágrzał. *LeovPrzep* G3; *RejAp* 59; *GórnDworz* T6v; *HistRzym* 95v, 96; *RejPos* 81v, 127, 167, 218v; *RejZwierz* 124v, 157v [2 r.]; *BudBib Lev* 11/15, 3.Reg 17/6, *Is* 34/11; A iam krokom rofkazał żeć będą ieść nošić. *HistHel* Bv, Bv; *SkarJedn* 52 [2 r.], d8v; (*marg*) Kruk z korabiu pułzczony co znáczył. (–). Kruk fię niewrocił/ bo ná trupách fię gdzie zábawił: figurá będąc/ złych niewiernych poślánców y káznodziey *SkarŻyw* 270, 51 [2 r.], 52 [3 r.], 250, 251, 270 [2 r.], 454 [2 r.]; *KochFr* 8; *BielSen* 7; *Calep* [264]b; Przypátrźcie fię krukóm [*corvos*]/ iż nie sieią áni zną: ktorzy nie máią fzpižárniey áni gumná/ á Bog ie karmi. *WujNT Luc* 12/24; *KmitaSpit* B, B4v; *KlonWor* 5, 40, 57.

W porównaniach (4): Ma nos iako krogulecz/ oczy żółte iako łowa nogi grube ma á łam czarny iako kruk. *FalZioł* IV 25d, IV 32c; *Calep* 259a; *CiekPotr* 89.

Przysłowia: o nich [*pochlebcach*] mądrzy ludzie piłzą/ iż tácy ludzie gorłzy niżli Krucy/ bo krucy tylko po łmierci śćirwu doiadáią/ ále ci ielzće zá żywotá bárzo kluią á oczy łupią káždemu tákiemu. *RejZwierz* 49, 49, 216v, Bbbv; Pochlebcy fzkodliwłzy nád Kruki. *Phil* H *marg*, H. [*Ogólem* 6 r.]

A tak krvk krvkowi oka niewiklvie. *SeklWyzn* a3; *GroicPorz* 11.

Bo kiedy kruk kruka kluiie Pewnie głodne lato czuie *RejJóz* D2; Głodne to więc láto czuią/ Gdy fie łami Krucy kluią *RejZwierz* 235.

Mali corui oua pessima: złego kruká/ gorłze iáicá. *ReszPrz* 61.

Wyrażenie: »kruk biały« = *albinotyczny osobnik ptaka, czyli tzw. bielactwo wrodzone* (1): Dźiw ná świcie kruk biały/ niemnieyłzy dźiw y to/ Zeby Tyránná przedsię náwet nie zábito. *KochJez* A4.

W przen (1) : Abowiem pátrż iáko ci krucy ielzczę zá żywotá kluią á łupią káždego kogo fie imą/ á práwie wżytko co iest nalepżzego to z niego odzieráią [...] (*marg*) Pochlebnicy gorfzy niż krucy. (-) *RejZwierc* 49.

2. zool. Zestawienie: »nocny kruk« = *Nycticorax nycticorax* (L.) (*Rost*); *ślepowron*, *ptak z rodziny czapli (Ardeidae) o nocnym trybie życia; nycticorax Murm, Mącz; nocticorax Mymer¹; corvus nocturnus Cn [szyk 4 : 2] (6) : Murm 85; Mymer¹ 25v; Nycticorax, Nocny kruk, Śliepowrón zową niektóry. Mącz 255d; Stałem fię podobnym Pelikanowi w pułzczy miełzkáiącemu: sftałem fię iáko kruk nocny [sicut nycticorax in domicilio Vulg Ps 101/7] LatHar 167, 167 marg; KlonWor 74.*

3. zool. Zestawienie: »kruk wodny« = *Phalacrocorax carbo* (L.), *kormoran czarny, duży ptak rybożerny o czarnym metalicznie połyskującym upierzeniu z rodziny kormoranów (Phalacrocoracidae); phalacrocorax Calep, Cn; satyra a. satyria avis Calep [szyk 2 : 1] (3) : Oto ktore śie pośmiewa z oycá/ á ktore gárdzi płodem mátki fwey/ niech go wykluią krucy wodni [corvi de torrentibus Vulg Prov 30/17]/ á lámego niech ziedzą młode orłétá. KuczKat 310; Calep 797a, 949a.*

4. zool. Zestawienie: »kruk morski« = *Conger vulgaris* Cuv. (*Rost*); *konger, drapieżna ryba morska podobna do węgorza z rodziny kongrowatych (Congridae); coracinus, corvus, saperda, piscis marinus, sciadeus Cn (1) : Druga riba iest Kruk morzki, dla tego iest rzeczon: iż kracze iako kruk/ á w pierliach v fercza głos łobie formuie (vřtavnie krakaią) FalZioł IV 32c.*

5. astron. *Gwiazdozbiór rownikowy – Corvus (2) : Tu czáfzá/ y czarného kruká położenié. Tóz koło/ wagi ciemnég kilká gwiazd zámyka KochPhaen 19, 17.*

Synonim: 2. ślepowron.